

ס פ ר

מכtab מאלייהו

כרד ראשוו

מאת

רבנן הכהן מרכז אליהו אליעזר דסלר זצ"ל

מבחר מותוק כתביו בתורת המוסר וההשכמה

קובטרם החסד

בעריכת:

אריה כרמל
אלטר האלפרון

יצא לאור על ידי חבר תלמידיו
לראשונה ליוםא דתילולא קמא דמן זצ"ל כ"ה טבת תשט"
וכעת יו"ל מהדורה תשיעית
בנ"ברק תשל"ד

קונטרס החסד

(פרק כי ידבר בנותן ובנותל")

פרק אי ידבר בנותן ובנותל

כasher bra alhayim at adam, ushehu lenotan vnotel. chach hanatina ha'oz
chach ulyon m'madot yozar h'k'l b'rur h'ou, sh'ho'a m'rachm v'm'tib v'notan, m'bali k'bel
d'bar batmora; (h'n la' y'h'ser lo' kolom, c'c'h'ob: "u'am z'dk'at ma' t'han lo"
(ai'ob l"ih' z') rak sh'ano m'bi'uyim lo' at t'odtno, asher zo' sh'orush ubodtno lo)
v'chach u'sha' at adam, c'c'h'ob: "b'z'lam alhayim u'sha' at adam", ci' y'k'l
l'rachm v'l'hatib v'l'ithan.

ab'el chach hanatila, h'ou asher yata'oh adam l'mashuk al'yo at' cl' h'ba
b't'h'omo, chach zo' h'ou asher y'k'ra'ohu b'ni adam "ahavat az'mo", v'hou sh'orush
cl' hr'utot.

y'sh asher y'kh v'l'a y'shem m'ao'mah, h'ou h'nakra g'zel, am b'chach y'g'zel;
ao' g'nb', am b'beli d'ut h'be'ulim y'kh; ao' r'mai, c'sh'ig'nob d'ut b'ni adam,
v'ip'tam l'hat lo' m'dut'ym. h'm'f'sidim h'alleh h'nm' cl'liyim v'per'tiyim.

h'cl'liyim — u'shi h'm'l'ch'ot, r'z'chi um'ym, v'ain sh'ofet l'mo b'adam, z'olat
ha'el y't, l'bd'.

v'per'tiyim — asher mi'h'k'dim y'g'zel. h'm'ha asher sh'mo l'hem b'ni adam
sh'oftim l'h'uni'shm, l'm'vn h'nc'zl m'r'sh'ut'm, v'oud y'lm'du d'ut at' h'um l'h'rg'ish

קונטרס החסד. — בקונטרס זה צירף רבנו זצ"ל פרי עבודת הרבה שנים. גרעינו
הראשון היה רשום אצלנו עוד מתקופת קלם. העניין היה חביב עליו עד מאד; וקבע לו
טגןון בפנוי-עצמיו. לצורך ההכפלה כתב גנוסת בלשון קצרה מזה, אבל לצורך הספר החליטנו
להת פה את הנוסח הראשוני, ולהציג בתורו הוספות את החידושים שנוסףו בנוסח הקצר.
כתב גם חלק שני (עיי' במודר שני) והנץ עוד חומר עשיר, הציריך עוד סידור, אשר אנו
מקווים להוציאו לאור בעז'ה בספר אחר.

בצדך, גם כי יבוש האדם מעשות על. אבל שורש הרע — שהוא כת הנטייה, עודנו במקומו יעדוד; ועל כן אל תאמין באדם ובציביליזציה שלו, כי תחת מעטה זה ירמה ויגנוב, ויגול וירצת. הן כבר גילו חז"ל את תרמיתו, באמרם: "אלמלא מורה של מלכות איש את רעהו חיים בלו"ו" (אבות פ"ג מ"ב).

ויש אשר אין עול בידיים כלל נגד רعيיהם بماה שיקחו. אלא שאוהבים ליטול מבלתי שלם בתמורה; כגון אהובי המתנות והירושות ונטילת הצדקה, ואוהבי הבצע ותרוחים הגדולים. גם כל אלה בנוטלים יתחשבו, ועליהם אמר החכם מכל אדם: "ושונא מתנות יהיה" (משל ט"ז כ"ז). שני הכהות האלה — הנטינה והנטילה — הם שראשי כל המדות וכל המעשים. ויש לך לדעת, שאין דרך ממוץ בזו, כי נפש האדם לעולם תשאף לאחד משני הצדדים ובתשוקת הלב הפנימית אין פשרות, וזה הכלל: אין ממוץ בתענית. נמצא שבכל מעשה, בכל דבר, ובכל מחשבה — אם לא בוגע לפנימיות נפשו מבלתי שיוכות למציאות מהוצאה לו — הנהו אם מתחסן ונוטן, או חוטף ונוטל. וכען זה איתא בחובות הלבבות (שער עובדות האלקים, פ"ד), שבפניהם הלב אין לנו דבר הרשות, אלא או חובה או איסור.

בזה אולי נתקרב קצת להבנת הפסוק שהבאו למעלה: "ושונא מתנות יהיה". ועוד יתבהיר עניין זה להלן.

פרק ב' במשא ומثان

והנה ישאלונו הסוחרים בעלי המשא והמثان: "אתם אומרים שאך הנטינה היא טובה, וכל נטילה היא מדת רעה? הלא בזו תפ裡עו את סדר כל העולם; הן כל הברואים בראם ה' להיות נוטנים ונוטלים כאח, וככה סייד את עולמו; האם אין האדם כאחד מהם, ולמה לא יטול וגם יתן?"

אבל האמת תורה דרכה, כי גם באלה שני מינים המה, יש אשר יטלו הרבת ואך מעט יתנו, הלא מה הסוחרים אשר ישתמשו בכל מקרה להרוויח בו, מבלתי התחשב אם טרחות ועובדותם אשר עבדו שווים המה באמת די הריווח אשר ישיגו בתמורהם. גם יתאמכו ליהנות בכשלoon רעייהם וחסרונו ידיעתם; האם אין זו גניבת הדעת ורמות, מבלתי הפרש? וכל שכן אלה אשר סחרם וקניינם ירבה, וعمل אחרים יאכלו, בנשך ובמרבית; או אלה אשר במחירות קל יעבדו את פועליהם ושכיריהם לעבודם עובדות פרך; וכן המשעבדים בעמים ורודים בהם בחזק יד (אף שיועילו לאומתם) הן כל אלה ודומיהם נטילות מרובה ונתינתם מועטה.

זאת ועוד אחרת :

גם המעת אשר יתגוי, אין שרשו בטוב — בכח הנטינה, אך מקור רע יביע — מכח הנטילה. הלא כל שאיפתם ומחשובתיהם בנטילה ידבקו; ואת אשר יתגוי, הוא על מנת שיטלו שבעתיים נגדו. החגוגי, למשל, נותרן כונתו למן ירוויה פעםם הרבה...

ויש עוד רעה גדולה בacellularה : —

כיו מאשר ישאו אל הנטילה, יתחרו זה בזה, וכל אחד יתאמץ למשוד אל עצמו את כל אשר יוכל. אמנם אין עול בזה במשפט בני האדם ; אבל האם אין ההתרחות מביאה לידי צער ויסורין הרבה, וגם לפעמים לידי חלאים רעים ומיתה קדומה ?

אליה הנה דרכי המין הראשון שבגושאים ונוגנים ; והמין השני, יתבארו דרכיו בפרק הבא.

פרק ג' המשא והמתן הטוב

אבל אלה הנה דרכי הצדיקים שבבני האדם : — נתינתם רבה וגטילתם מועטה ; וגם המעת אשר יקחו, מוכראים מהה בו, למען אפשר להם את הנטינה וההתבהה, משאות נפשם.

נמצאת אומר, כי גם גטילתם מקור קדוש אתה, מחפץ הנטינה, ולא יגעו ברעה — כח הנטילה — לעולמיים. הקדושים אשר בארץ המתן, הדבקים במדת קוגם בכל ענייניהם.

ואיך יהיה המשא והמתן הטוב? — הבא נסתכל במעשי שני גdots עולם, האחד מן היותר קדומים, והשני מאחרוני האחוריים, ונמצא את הדרך הישרה כי אם בمسئלם נלך לא נכשל לעולמיים.

בתורה כתוב : «ויתהלך חנוך את האלקים» ואמרו חז"ל כי «חנוך תופר מנעלים היה, ועל כל תפירה ותפיראה היה מייחד יהודים לקונו» (עי' מדרש תלפיות ערך «חנוך»). ושמתי בשם רבנו ישראלי מסלנט זצ"ל, שביאר המאמר הזה ביאור נחמד, ויאמר, כי אין הכרונה, שבשבוע תפירתו היה דבק במחשוב עליונות, שזה אסור על פי הדין, כי איך יפנה את דעתו לדבר אחר, בשעה שעוסק במלאכת אחרים אשר שכרכו? אלא תוכן היהודים שהיה מיחד, הוא

אשר שם על לבו ומחשבתו, בכל תפירה ותפירה, כי תהיה טובה וחזקת וכי יהינו המneutralים טובים, למען יהנה מהם אשר ינעלם. ככה דבק חנוּך במדת קונוֹ, אשר ייטיב וייהנה לוזלתו, וככה יחיד לו ייחודים, כי לא חפץ חנוּך בשום דבר אחר, זולת החפץ האחד, והשאיפה המיוּחדת, לדבק במדות קונוֹ. ועוד אחרת לו בזה, כי נשמר מכל שמצ רע, גם שגנת אונאה ותרמיה לא תגיעהו, ולא תהיה נטילתתו יתרה על ערך עבודתו אשר יתן.

המעשה השני, יספרו על רבנו ישראל מאיר הכהן זצ"ל, בעל חפץ חיים — הלא עוד זכינו לראות את הצדיק הקדוש הזה בדורנו; — הוא לא חפץ להתפרנס בתורתו, וכי להנוגי. הסחורה שמכר היהת המעללה, המדה גדוּשה, והמשקל מכרייע ללוּקה תדייר. כМОבָן נהרו אליו כל הקוננים. ואמר רבנו ישראל מאיר זצ"ל: «אם כן, بما יתפרנסו שאר התונינים?» ויעש לו לחוק, כי יפתח את חנותו רק לשעה או שעתיים, עדיף ירוויח איזה פרוטות, די פרנסתו ליוםו בזמן, ויסגרנה אחורי כן, למען תהיה פרנסת מצויה גם לאחרים. ויתבונן אח"כ, וירא כי גם בזה לא הוועיל, כי רוב הקוננים צמצמו עצמן לבא אל חנותו בעת הפתיחה; ויסגור את חנותו לגמרי, ויעזוב מהיות עוד חונוֹני, כי לא חפץ לגרום צער לחנוגים האחרים.

ואמרו חז"ל: «גדול הננה מיגיע כפו יותר מירא שמים» (ברכות ח' ע"א). بما היא מעלה הננה מיגיע כפוי?

הננה מיגיע כפוי, הוא האדם המעללה, אשר יחפוץ ויתאהו שתהיה נתינתו יתרה על נטילתו. האיש הזה, בהשתמרו שלא יכשל, לא יתפרנס מפרי מעילות שכלו ונפשו, בהכמה או באומנות, שבכל אלה אפשר שיקבל יותר על ערך שוויון נתינתו; ויבחר לעבוד ביגיע כפוי ובזיעת אףיו — המלאכה הפשטת, המשתלמת בקטון התשלומיין; ועדך יגיעתו אשר יtan בה, ודאי מרובה היא על תשומת, ולמה הוא גדול מירא שמים? זה יתבאר בע"ה להלן.

פרק ד' בשורש האהבה

אין אדם בעולם שאין בו ניצוץ כת הנתינה. זה ייראה בשמהתו, שאינה שלמה בהיותו יחידי, וכן בגעגועין אל החברה אשר עמוק הנפש יבואו (וזה לך אותן, כי הנה עונש בית-האסורים — ההפרדה מהחברה — לעונש חמור יחשב). ומה הינה הגעגועין הללו? — נ' צוֹז כ ח ה נ ת י נ ה.

כל אדם יתאה לבנים. ויש בו זה שתי בחינות:

א) כי ירגיש את בניו שהיה כה משך לעצמותו, לאחר שיפרד מעולמו.

ב) כי ירגיש צורך והכרה שהיא לו את אשר יאהנו וייטיב לו.

וכן הנו רואים בהולכים עירירים, אשר יכנסו יתומים לביתם והיו להם לבנים; וגם יש כאן, אשר כלב או שאר בעלי חיים יקרבו אליהם, וויטיבו להם כאשר יעשו לבנים. הלא גם זה לאות, אשר שורש מה הנינה טמון הוא בעומק נפש האדם.

כאן שאלתיפה עומדת לפנינו: הן אהבה והנינה באות אחת, האם הנינה היא תולדת אהבה, או להיפך, אהבה באת מן הנינה?

הרגלנו לחשב את הנינה לולדת אהבה, כי לאשר יאהב האדם, ייטיב לו. אבל הסברת השניה היא, כי יאהב האדם את פרי מעשיו, בהרגישו אשר חלק מן עצמיותו בהם הוא — אם בן יהיה, אשר ילד או אימן, או חייה — אשר גידל, ואם צמח אשר נטע, או אם גם מן הדומם, כמו בית אשר בנה, — הנחו דבוק למשי ידיו באהבה, כי את עצמו ימצא בהם. וכן הרמוני מקור בדברי רבותינו זכרונם לברכה בסברת זאת השניה, כי כך שנינו במס' דרך ארץ זוטא (פ"ב) «אם חפץ אתה להידבק באהבת חברך, هو נושא ונוטן בטובתו».

ועמוקה היא אהבה זו זאת מוד. הלא נראה מה שכותב בספר תורה כי (שהוא המקור היחידי לדעת את עמקי כחות הנפש עד תוםם, כי רק הבורא לבדו הוא אשר ידע את מסתרי נפש האדם אשר יצר):

«מי האיש אשר בנה בית ולא חenco כו'

מי האיש אשר נטע כרם ולא חללו כו'

מי האיש אשר ראש אשה ולא לקחה כו'»

כולם יחוירו מעורכי המלחמה, בלי הפרש, והוקשו זל"ז, יعن אשר תדמה אהבתנו את פרי עבודתנו כאהבת אrosis.

האהבה זו זאת, היא אשר תבא מן הנינה בלי ספק.

ראיתי מעשה, והנה הורים צעירים ראו את כל חממת היהם בבונם הקטן. בשעת חרום, ומלחמה פרצה במקום ההוא, ויברחו כולם משודה המלחמה. ויקר המקרה, אשר האויבים הפרידו בין הדבקים, והאב עם בנו נשארו לצד האחד, והאם לצד השני. וככה נפרדו, ביגונם וגעגועיהם, כמה שנים, עד אשר שקטה המלחמה, והשלום שב אל מקומו. ויתוועדו יחדיו בני המשפחה כולה וישמחו איש ברעהו מוד.

והנה פלא. לא יכולו לתקן את אשר חסר להם בזמננו ; אהבת האב ובנו הייתה יותר עמוקה ודובוקה, מאהבת האם והבן. היא הנינהו אותו קטן, ותמצאוו גדול, וכי בעינה כאלו הוא אחר, — עדין היה מתגעגע אחר בנה הקטן שהנינהו, אבל, הן זה רק דמיון ; וואי הוא שורש הדבר ? הוא, אשר האב אימן וגידל את הילד תחתיה. וזה אשר חסר לה, ושב אל האב במקומה, האהבה הבאה מן הנינהה ההיא, עברה כולה אל האב.

ואמרו רבותינו ז"ל (בבא מציעא ל"ב ע"ב) : «אהוב לפרק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו » — ואעפ' שבפריקה מונע גם צער בעלי חיים, שהוא מדאוריתא מ"מ «כדי לכוף את יצרו עדיף». ויש עניין גם כי בהטיבו לשונא, גם הוא עצמו תסתלק השנאה מלבו ותכנס תחתיה אהבת הנוטן אל המקובל ממנו.ומי שעיניו פקוחות יראה מעשים כאלה הרבה.

כללו של דבר, זה אשר יתן האדם לוולטו, לא יאבד ממנו, אלא זו היא התפשטות עצמותו, כי ירגיש אשר גם חלק לו בחבירו וזה אשר נתן לו. זו היא הדבקות שבין אדם לוולטו, אשר נקרא לה בשם «אהבה».

פרק ה' ואהבת לרעך כמוך

התבאר בפרק הקודם, כי לכל אדם יש ניצוץ כה הנינהה. זהה, כי לא ניתנה רשות לכך הנטילה לבטל גם את הניצוץ הזה ; שאלא כן היה העולם הרב : לא היו נושאים נשים ולא היו מגדים בניים. על כן גוזר השם יתברך, כי ניצוץ זה לא יفرد מבני האדם לעולמים. אולם יען כי מעט מאד הוא עניין הנינהה אשר בהם, על כן יבחרו באשר ימצאו חז בעיניהם ; להם יתנו ויטיבו, ואותם יאהבו, את אלה יחשבו כאלו שלהם מהה : משפחתם, קרוביהם, רעייהם וחבריהם ; אך את שאר בני האדם, לנקרים וזרים יחשבו ; יתנהגו עמם במדת הנטילה, יתחרוו בהם ויחטפו מהם ככל אשר יוכל.

אך יתבונן נא האדם, כי לא ש ר י ת ג, י א ה ב ; וגם יהיה לו חלק בו, וידבק אליו, כאמור, ואו יבחן ויבין, כי זה אשר זר נחשב לו, הוא רק מאשר טרם נתן לו, ועוד לא הטיב עמו. אם יתחל נא להטיב את כל אשר ימצא, כי אז ירגיש אשר כולם הם קרוביו, כולם אהובי, כי בכולם יש לו חלק, ובכולם החפשטה עצמותו.

לאדם אשר יזכה להגיעה אל המדרישה המעליה זוatta, מובנת היא כפשוטה מזכות התורה : «ואהבת לרעך כמוך וך » — «כמוך בלי שום הפרש... כמוך

מממש" (מסילת ישרים פ' י"א); כי בנסיבות תמצוא, אשר אתה והוא — אחד הנכם, ותרגישי הרגשה ברורה, כי הוא לך כמזה.

פרק ו' באהבת המין

אהבת המין היא דבר פלא בכוחות הנפש.

לכוארה היה נראה כי באמת אין תוכן ממש באהבה זו, אלא שהוא עצה עמוקה של הבורא יתברך, למען קיום העולם — כמו שנשנו בנו את הרעיון למען קיום הגות.

אבל זה רחוק מלהביןו: הן כבר התאوه נזונה בלב האדם, וכן הוסיף לבנים, ולא יספיקו לתכליות הניל. אם כן למה נוספת אהבה זו? ושמעתי אומרים, כי אהבה זו היא תולדת הכרת הטוב, אשר יודו הودאות הדדיות על דבר עוזר זה אל זה למלא את חוק טבעם. אבל טועים מה האומרים כן. הן כל כך ירבו כפויי הטובה בין בני האדם, ולא ריאינום שתחסר להם אהבת המין.

על כן נאמר, כי אהבה זו באה על ידי השלימים זה את זה. הן שם האל ב"ה ככה בטבעם, כאמור זיל כל שאין לוasha... איןנו אדם שלם (ב"ר י"ז), ובהתאם האדם לבדו הנהו חסר, כי לא יוכל למלא את תפוקתו. על כן בהיותם נוותנים השלמה זה לזו, יאהבו זה את זה, כאשר נתבאה, כי הנוטן יאהב. וזהו אשר באהבתם, כל שאיפתם היא ליתן ולהשபיע נחת ועונג זה לזה.

והנה יתרה לנו עוד דבר נפלא: למה ברוב הפעמים לא יארכוימי האהבה זו?

אך פשוט הוא, הן בני האדם בכללם נוטלים מהה ולא נוותנים, וכאשר יחוק עליהם חוק הטבע (להעמיד תולדות), היו לנוגנים ואוהבים, אבל חיש מהר, אך קל מהם יד הטבע, ושבים מהה להיות נוטלים כשהיו, גם לא ירגישו בעצם את השעה אשר החליפו בה את עמדתם. תחת אשר התקשו תחילת להיות נוותנים, מעתה היו לנוגנים, וכל אחד ידרוש מרעוז אשר יملא את חובותיו אשר התחייב לו.

האם אפשרית היא אהבה במצב כזה?

ונכֹן אני אומר תמיד לזוג בעת שמחת כלותם : – «הזהרו יקרים, שתמיד תשאפו לה שבי ענחת זה זהה, כאשר תרגישו בהם בשעה זו : ודעו אשר ברגע שתתחילה לדרישות דרישות זה מזה, הנה כבר אשרכם מכם והלאה».

וישנם בבני האדם, אשר לא יחפזו בנישואין – הוא מאשר לא יוכל להפרד מכח הנטילה אשר יחזק עליהם, וגם יד הטבע לא תוכל לעשותם לנוגנים, אפילו לפי שעת.

וכן אלה אשר יחפזו במידות בניים – תופעה תדירה בדורנו – מה מגולי הנוטלים ; לא יחפזו ליתן אפילו לבנים.

אבל הקשר הטוב בין איש ואשתו, יהיה כאשר שניהם יגיעו למעלת הנתינה ; או אהבתם לא תפסיק, וחיהם מלאו אושר ונחת, כל מהם אשר יחיו עלי אדמות.

פרק ז' בשאיפה

בני אדם מעריכים את האדם השוואף, וכן שמים לב לחנוך את בנייהם להיותם בעלי שאיפה ומרץ. גם כבר כתוב אחד החושבים, כי השאיפה – חיים. אבל האם נכון הוא הדבר ?

הן השאיפה היא רענון. כאשר ישאף הרעב לאוכל, ככה כל אשר ישאף אליו האדם, רעב הוא לאותו דבר. על כן טעות גדולה טעה החושב ההוא, באמרו שהשאיפה – חיים : הרענון איןנו חיים, אלאandi רעב הנחה, עד שישביע את עצמו. הרענון הוא אשר שם האל ב"ה בברואים, למען הוכרים על המעשים אשר יעשו לקיום גופם.

כהה, גם שאר השאיפות מיני רענון הנחה, שלוחה יצרו לבבנו, אם לטובה אם לרעה.

נתבונן בבעלי חיים, ונמצא כי כל הרעבים יאכלו וישבעו, ולא יוסיפו לאכול עדי ירעבו עוד, – זולת החזיר, יאכל מבלי הרף, כי לא ישבע לעולם. ככה גם באדם,ओהב כסף לא ישבע, ורעב לעולמים. זה הוא חוליו רע. ולא רענון הכספי לבודו ישלוט תדייר ולעולם, אלא כל השאיפות החומריות כמו זהו, כי כפי אשר ישביעם האדם,כה יוסיפו לרעב יותר ויותר.

וככה אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ז ע"א) על אחד הרצונות החומריים:
„משבעו, רעב.“

ונשוב להתבונן, כי חס ה' על החזיר וירחמוו, וכפי אשר הוסיף לו רעבון, כן הוסיף במצוותיו, שמצוים לו בכל מקום, ואת אשר ישליךו שאר הברואים, יאכל. (יאם חפץ, תראה בזה נפלאות מעשה ה', שברא את החזיר לבער את הפסולת שלא תתראה בעולם. על כן עשה רעב תדייר, למען ירבה במעשה הנקיוי ולא ייחד). על כן לא יסבול החזיר שום צער ברעבונו, כי בהפוך הוא, שממלא את תאותו תמייה, וחיוו המה חי עונג שאין בו הפסיק.
לא כן האדם הרעב לתאותו יצרו. זה אשר ישאף אליו, רחוק הוא ממנו מאי, מלחמה כבדה, ובמרץ רב, ילחם עדי יגיע אף אל חלק מן שאיפתו. ואם גם שניים הרבה יהיה, לא ישיג אל ח齊יה, כמו שאמרו חז"ל: — „אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו بيדו“ (קהלת רבת פ"א פסוק י"ג).

ורעה מזה, שאיננו רעב מהטרונו של אותה שעה בלבד, אלא ירעב גם בחשש מהסור, אשר אפשר שיגיענו להבא ויכפיל את הרעבון הגדול הזה, ע"י החשש של כל הומנימים, גם זמנים כאלה, אשר ספק גדול הוא אם יהיה אז בין החיים. וגם ירעב לחשש רעבון בניו, עדי יפריחנו רעבונו הגדול לעבוד עבודת פרך להכנת כל זה, לדאגה דאגות של אפשרויות אבידה וגניבה והפסד לכל אלו, וכל אשר ירצה נכסים, וויסיף להכין הכנה רבתה, ככה לעומתו ירבו דאגותיו, ויגדל רעבונו עד שילאה נשוא.

ושאייפות הללו של הכנה יעדמו לו מנגד, ולא יניחוו לחשתחש גם במת שיש לו לנורך שעתו; וע"י זה, אלו גם אפשר היה לו להשקייט רעבונו של עכשו במקצת, הרי השאייפות הללו לא יניחו לו, ונמצא רעב רעבון נורא מכל צה, עד שימות, רעב ויגע.

לפני שנים רבות, בנודאי דרך ארץות הצפון, ראייתי עדת זבים רעבים, רציהם ומחפשיהם מזונים; וימצאנו נבלת היה קטנה, מושלכת על דרכם, ויקפזו כולם עליה מבוהלים ודוחפים, אבל לא יכולו לאכול טרפ, כי כל אחד מהם קופץ על גבי החברו, וידחפנו מבלי השαιיר לו מקום; וככה נשכו זה את זה, וילחמו זה בזאת, עד אשר כולם היו פצועים, ויזוב דם לרוב. וככה נלחמו, עד אשר כולם נשאו מוטלים על גבי השлаг חסרי אוניות, ורק אחדים, הגבורים בהם, המה שמו שניהם נבלת, ותעבור רגע, והנה גם אלה התחררו זה בזאת, וישבו ויכו וינשכו איש את רעהו, נשוך ופצע עדי האחד גבר, ויחטף הנבלת וינס.

התבונתי למראה, וראיתי את המנצה רץ מרחוק; והנה כל דרכו
אשר רץ עליה מלאה דם, מדמו אשר זב מפצעיו הרבים אשר פצעו חביריו.
אמרתי ללב: הן בדמו הוא אבל ישביע את רעבונו; עליו נאמר
„בונשו יביא לחמו.“

ושבתי וראיתי בנשאים, והנה פצעיהם עוד רבים ורעים מפצעיו,
דם אבד, וכחם סר מהם, ומה הוועילו במלחמתם? ירגשו חפת מנצחיהם,
אשר חכרם הכם, וגם אבל ושבע ודשן, והמה שבעי מכות, וגם רעבונם, את
אשר למען השבעו נלחמו, עודנו בחזקו כבראשונה.

עתה בתבונני לרעבון השואף לחומריות, עלתה בזוכרוני המעשית הזאת,
כפי תהית משל לבני האדם. הן גם המנצה בהתרות, פצעו הוא חולת, עיף
ויגע, וגם לפי נצחוונו אשר נצח אינו שווה מאומה, לפי רעבונו לא ישבע לעולמים,
אלא יוכפל וירבה, כאמור. אבל אם כתה הוא גורל המנצה, מה יהיה חלק המנצח?

ורוב העולם מנצחים במלחמותם.

הרי למדנו, כי השואף — הרעב הוא האומלל שככל הבראים כולם.

אמנם, ידעת את אשר תשאלני:

„ו איך הוא השואף אל הטוב?“

אבל כבר הגענו בזה אל ההפרש שבין הנזון והנטול, בין השאיפות
של נתינה ונטילה, ומהו אי"ה בפרק הבא

הוספה לפרק ז'

מאת המחבר זצ"ל

וצי תשאל: למה הוא זה, אשר לא ישבע השואף באשר ישיג ויגיע אליו?

יש בו דבר עמוק ונפלא:

הלא השאיפה היא כת המושך, אשר ימושך אליו את אשר מחותץ לה. ככל מר
שאינו דומה לרעבן הטבעי, שהוא רק הרגשות התרבות למלא את בטנו, שהוא דבר שיש לו
קצבה ושיעור. אבל מי שנופל בידי השאיפה לכיסף וכדומה הוא אינו מבקש דבר ידוע וקיים,
אלא שימושת עליו תאوة מתחדשת, מלאתותית, להרחיב את תחומו, לקחת לעצמו דבר שהוא

חווצה לו מפניהם שהו אחים זה לזו. נמצא, כי לא מפני חשיבות עצם העניין ישאף השואף אליהם, אלא אך ורק בהרגישו כי חוצה לו המתה.

וממילא — וזה לך האות כי כך — בהשיגו העוניים אשר שאף אליהם, שוב לא ישו בعينיו מואמד ולא ישיבו את תאוותיהם. ויהי בראותו כי לא שבע, וידמת לשבור רעבונו במה שמננו והלהה, וישאף אליו (שהרי רוב ה"עשירים" ישאפו לכיסף, וימסרו נפשם עלייו יותר מרוב העוניים כאלו יש לו מאות, רוצחה מאותים, מאתים, רוצחה ד' מאות). אכן גם בזה מתאכזבת תקתו כבראשונה (קהלת רבה, א, ל"ד).

ולא רק בחמודת הממון הדברים אמרו. כך היא המדדה גם בתאות חמורות אחרות. הנה אמרו בגמרא (סוף מס' נדרים) מעשה dabei שהיה חשוד לנואף והוא נחבא בבית הבעל, בא הבעל וביקש לאכול דבר שטעם ממנו נחש, שהוא ספהמות; צעק לו אותו נואף והצילו. ואומר שם רבא שאין שום חשש שנואף היה באמת, כי אם כן היה מניחו למות. ומקשת הגمراה: פשיטה? ומתרצת שאולי היתי אומר שבאמת נואף הוא, אבל נוח לו שיחיה הבעל כדי שתהא האשעה עליו בבחוי "מים גנובים ימתקו ולחתם סתרים ינעם", קמ"ל. אבל עדין קשה, אולי באמת הוא כן? ומפרשיהם שם בתוספות שנואף אינו יודע עניין זה של "מים גנובים ימתקו". ודבריהם אריכים עיון.

וביאור העניין כנ"ל, כי בעלהתאה לא ידע שדחיפת תאותו באה דוקא מזה שמבקש נמנע ממנו לפיה שעיה, ואם אך ישיגנו, ללא קשיים ובהיתר, כבר יפוג טעמו ויקטן תענוגו. הוא מדרמה שכל אשרו תלוי בהשגת מבקש זה דוקא, ואם רק ישיגנו, מאושר יהיו לעולם! אילו ידע באמת כמה מן הרמיון יש בזה, כבר לא היה רודף אחריו.

וא"כ כבר נתגלה לפניינו הטעם למה אין שבע לשואף, כי לא בדבר שאף, אך רות ישיג.

لتופעה זאת תמהו חכמים: למה לא לימד האדם מן הנסיון; שכלי ימי רדף בשאיות ענייני העווה^ג, וב להשיגו אותם לא נהנה בהם, ולמה לא לימד לתודול מהם? אם כבר הרגיש בהשיגו הרasonsיהם שהם הבל, למה לא ידע כי גם החדשם כמוותם? אינה הוא השכל אשר יתגאה בו המין האנושי?

על זה אמר החכם מכל אדם:

ה ב ל ה ב ל י מ ו ג ר י : ה ב ל היא התשוקה לחמודות העווה^ג, כי זה אשר חוץ ממוני ומה הוא לו? — הרי ה ב ל ים מה כל אלה שהשיג משאיות, כי לא ישבע מהם: גמרי זה לאות שבודאי ה כל — כל אשר יתחפש בו עוד — ג"כ ה ב ל.

והנה צריך לדעת כי זה שנקרא את הממון "קנין", אינו אלא דמיון, כי לא יכול האדם לקנות דבר גשמי שיתאחד עמו ויהיה חלק ממנו בגופו, ואין צריך לומר כנפשו. עניין הבעלות הוא רק אשר חפצים ידועים יהיו מוכנים להשתמשות אדם ידוע, ולא יקחום ממנה

חברה. אוילמי ששוואף לדובב במה שלא אפשר ליזבק בו, כי תאותו לא תבא ולא יעלת בידו אלא הצער. אשרי מי ששאיפתו היא לknotted קניינים בנפשו, שאין דבר מונענו מקיים שאיפתו. ואין סבה בעולם אשר תוכל לגוזל ממנו קניינים אלה, והוא מאושר ובוטח בעולם הזה והבא.

פרק ח' בשאיפה הטובה

نعمיק נא קצר הפעם.

הרעיון הוא אותן לחסרון, כי המהסור במזון הנדרש לגוף האדם, הוא אשר ירעיבנו; וכן הוא בכל השאיפות: השוואף חסר את אשר ישאף אליו.

זאת אומרת:

השאיפה היא כה המושך, ימשוך אל האדם דברים שימלאו את הטרונה;
וכן השובע, הוא אשר נתמלא החסرون. כאמור, השאיפה, תולדת כה הגטילה, אין להם שובע, כי חסرونם לא ימלא לעולם.

ואיך הוא כה הנתינה?

איןנו כה המושך, כי יבוא משלמות ולא מהסרון.

ונבואר: —

איש כזה אשר דבר חומריו איןנו שווה בעיניו להתענין בו, ושם במת שיש לו, ובכל אשר נמצא לו ישבע. —

זו היא ברכת האיל ברוך הוא «ואכלת ושבעת», מתנה טובה היא לאדם מה' יתברך, שיוכל להיות שלם ולא חסר, אשר לו זאת נוצר.

וזמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"א): «איזה עשיר השמח בחלקיו», — הם באידר הכתמתם, בחנו בבני האדם, וראו כי המשתלים בשלמות הנפש ישבע ולא ירעע, ישמה בחלקו ולא ישאף להוציא בחומריות, — הוא העשיר. אבל כל שאר מרבית בני האדם חסרים המה, עניים, רעבים.

כה הנתינה איןנו שורה אלא על השמח — לא רק מסתפק — בחלקו, הוא, ורק הוא, הנהו כנהר אשר מימי ירבינו ויעבור על כל גdotsיו. הלא ראית כי השמת, כל אשר תגדל שמחתו, ירחב לבבו, ויקש את אהביו ליהנות עמו כשמחה לבו.

ככה הוא. הנותן, הוא אשר ברוחניות יסודו, ובכל ענייני עולמו עניינו
נשואות למעלה, הוא יראה בכל דבר גדול וgem קטן את חסדי ה' כי לא תמננו
ואת טובותיו אשר אין קץ להן. ויהי בראותו כי כן, הלא ישמה במתנות האלה
שמחה רבה, והיו חייו מאושרים תמיד.

מן השמחה והאושר האלה יביעו הנtinyה והאהבה; ולא תבא השαιפה
אל הטוב מן החסרון — כאשר באה השαιפה הרעה — אלא מן הדבוקות.

זו היא מדריגת הצדיקים המעלים אשר יעשו מהבת.

וכבר ביארו לנו חז"ל עניין זה, באמרם (ברכות ח' ע"א): «גדול הננה
מיgiveו יותר מירא שמים», כאמור, כי הננה מיgive כפנו — אשר יתואה
תמיד ליתן יותר מאשר יטול, — הינו הוכחה בכך הנtinyה (כאשר התבادر בפ'
השלישי), גדול הוא מירא שמים.

ולמה? — באשר הנותן עווה מהבת ה', וגדולה מדריגת האוהב את ה'
מהות אשר ירא אותו.

אכן עוד לפניו לברר את דבר המרחים והנושא בעול עם חבריו,
אשר הנה ממדות המעלות שבبني האדם, אבל בהן יצטערו בצרת חבריהם,
וכאילו יחסר לעצם יחשב להם, והטבתם עם האחרים תשקיט את
צורת רוחם של הנותנים, — האם אין זה עניין של חסרון והשלמתו כמו השαιפה
הרעה? את זה יבהיר הפרק הבא בע"ה.

פרק ט' איך יתקרב האדם אל כח הנtinyה

טרם שיגיע האדם למדריגת שלמות האנושית, הרי הוא חסר. אין לו
השαιפה הנדיבת, הבאה מתוך הרחבת הדעת, שנtabארה בפ"ח, ועל כן בדרך
עליתו צריך הוא להשתמש לצורך הטוב, גם בשאיפה «רעותית» — שאיפה של
AMILIO חסרונו, הנובעת מכח המושך ואהבת עצמו.

למשל: — בין אדם למקום, יעשה שלא לשמה, כלוי' לצורך עצמו
ומתוך שלא לשמה יבא לידי לשמה; יעשה מיראה, היי' שירא לנפשו
מעונש; ויעשה ע"מ לקבל פרט, היי' שմבקש שכר לעצמו. וכן בין אדם
 לחברו יעשה כאלה; וגם מתוך רחמים. ומדות הרחמים, והנושא בעול עם
חבריו, לא ממדת ההטבה הנקייה הנטה. כי סיבת מעשהו היא, אשר ידזה את
צער עצמו, שהצער בראותו את צורת רעה.

והנה כל אלה שרשום בכח הנטילה, שהרי למען עצמו הוא עושה. אך טוב שישתמש בכלה לצורך הרוחניות; כמו שנאמר: «ואהבת את ה' א' בכל לבבך», ופי חז"ל: «בשני יצירך» (ספר), לאמור, **шибשתם האדם העולה** במדת יצרו הרע למען צרכי עלייתו.

ויש בזה דבר נפלא, עזה טובה מאד לנין כח הנtinyה לאשר יתעמק בת.

הן כח האמנות, להבחן דברים דקים בכח תמדמה, מתנת האל הוא. האמן יראה וירגש פרטי פרטיים אשר לא יבחנים אחר, ועל כן יבטא אותם, אם בדברים או בכתב, אם בפסל או בתמונה. צריך להיות מן גדול לבטא, למשל, את רגשי האם בdagתת לבניה, איך היא מרגשת וחוששת בדקות ופרטיות נפלאות היא בעצמה לא מצטרך לאמנות, כי היא בטבעה עשויה, אבל כאשר יתבטאו הרגשות דקים כאלה, הנם עושים רושם בנפש כל אדם.

והנה שם הי"ת את נצוץ האמנות בכל אחד מבני האדם, אם רב או מעט; וכל אשר יתבונן ויציר לעצמו, הנה ירגש הדבר ההוא, ועשה רושם בנפשו.

בזה ישמש האדם העולה, לפתח הרגשות בנפשו. וכן הוא גם לענן כח הנtinyה טרם שיגיע האדם לשמחת הדיביקות בהי"ת ואהבותו, (שהמה שראשי כח הנtinyה כאמור), יציר בנפשו את צרת נפש חברו ודאגותיו לכל פרטייהם וחלקיהם, וזה ישא בעול עמו וירחמו; כן בציירו لنفسו את גודל שמחתו רעהו ואשרו בהשיגו את אשר ידרש לו, — או בידעו כי בידו היא לסבב אושר רב כזה לרעהו בנtinyתו, תלא תקל לו הנtinyה.

אם לא תספיק אהבותו את רעהו לפועל עליו ע"י צирו זה, עדין יכול להשתמש ביראת, להרגש את ח' י' וב' לחיות נתן, וכח הצирו יגיד לו אין הנוטן צורך להרגש. כאשר ישתדל להוציא לפועל מעש החסד, או מעשי יעורדו את כח הנtinyה בפנימיותו ג"כ.

אבל מכיוון שכבר זכה בכח הנtinyה שוב איינו צורך **למעשה-אמן**, אלא טבעו החדש יעשה את שלו, ויהיה נתן בנטינה נקייה, מנדייבות לבו הטוב, ולא מתוק שאיפת מילוי חסרונו וחששה לעצמו.

פרק י' הרפואה לשאייפה הרעה

איך ינצל האדם משאייפה הרעה?

זו היא שאלה חמורה. הן השאייפה הזאת מתולדת היוצר הרע היא, ואם גם נלחם בנגדו וננצחנו, הלא אין זה אלא במעשה, אבל מי יוכל לכבוש את לבו שלא יתאות?

אבל חכמיינו ז"ל הקדושים, גילו לנו את זה באמրם (סנהדרין ק"ז ע"א): «משביעעו רעב, מרעיבו שבע», כאמור, כי הרפואה הבודקה והאמתית להולי השאייפה הרעה — תאות כה הנטילה — היא לרפאות את הרעבון ברעבון עצמן.

כללווא: הרעב את יצרך ויבדל ממנו!

ותקל תרופת-הרעבון הזאת לצדיק, בזיכוי כי לא יתאחדו הנtinyה והנטילה, וכל זמן אשר לא יفرد האדם מכח הנטילה למגاري לא יהיה לנוטן (עי' פ"ב), ולא ידבק במדת בוראו (עי' פ"א).

וגם מי שלא הגיע אל מדריגת הצדיק, ישים אל לבו, כי בהלוותו את חוליו הנטילה היו אינם חיים, וכי טוב לו לסבול רעב מועט, מאשר יחרס את כל אושר חייו (עי' פ"ז), או תקל הרפואה, ושב ורפא לו.

ע"כ יזהרו הצדיקים מאד מאד, שלא יבווא לידי נטילה, ולא יהנו ממנה כלל, למען לא ילכדו ברשותה, ואמר החכם מכל אדם: «שונא מתנות ייה». ותמהו רביהם, שנאה זו למה היא, איך תביא לידי חיים? וכבר הזכרנו את הפסוק בטוף הפרק הראשון, ויעדנו לבארו בס"ד. — אבל בכל מה שאמרנו למעלה הרי התבואר דבר זה היטב מאיילן.

פרק י"א הכרת הטוב

מה הנת הכרת הטוב וההוזאה? איה הוא מקורם בנפש? ומאין תבא כפיית הטובה, אשר רוב בני האדם יכשלו בה?

גם בזה תכיר את הנזון והנטול.

הנו תן ירגיש בלבבו אשר לא יחפוּ במתנות-חנן, כי שאיפתו היא רק ליתן, ולא למשוך אליו את הדברים שהם חז' ממו; על כן כאשר יגיע

אליו דבר מأت רעהו יתעורר בו הרצון לשלם עבورو, ואם לא יוכל לעשות זאת, לבו ירגיש בתובת התשלומין — וזה היא אשר נקרא לה בשם "הודאה".

אבל הנוטל ישאוף תמיד למשוך אליו את כל אשר יוכל, הן בגזילה והן בתרמית והן במתנה, ובקרב לו יחשוב כי הכל שלו הוא ושבילו. על כן בהגיעו דבר טוב, אשר הטיב עמו תבירו, לא ירגיש בחוב התשלומין כלל. הוא אשר נכנע: "כפוי טוביה", — ואם תראה את הנוטל כי יודח ולפעמים גם באופן יפה מאד, אל תאמין בו ובהודאתו, כי בשפטיו יחנוף, ולבו בל עמו. אך באשר בתפצזו לסבב אליו עוד טובות רבות ומתנות חשובות, يتלבש בכוסות מכיר הטוב, נמצא שם הودאותו — נטילה היא, כי כך היא כונתה.

כללו של דבר: הכרת טובה היא תולדת כח הנטייה, וכפיה טובה היא תולדת כח הנטילה.

פרק י"ב העולם המתוקן

שאלוני: אם באמת חוץ השيء שלא יהיה האדם לנוטל, אלא שישתפק בכל אשר יגיע אליו על ידי עצמו, אם כן למה ברא את האנשים בעולם אחד ויעשם לחברתיים. הלא טוב היה אם כל אחד מבני האדם נברא בעולם מיוחד לעצמו ולא תהיה אפשרות לקנאה ותחרות*).

ותהי תשובה פי שניים:

ר א ש ו נ ה. אלו לא נברא החברתי לא היה בוחר בין נטילה לנטייה, אלא הנטילה הייתה נשלה ממנה בכח הטבע. אבל חוץ ה' בבריאות האדם היה שיבחין בין טוב לרע ויבחר בטוב, ע"כ ניתנו בו שני הכוחות גם יחד, ויושם עליו לבחור בכח הנטייה ולרחק את כח הנטילה; וזה הצלחתו בעוה"ז והבא. ועל זה אמרה התורה: "החיים והמות נתתי לפניך... ובחירת בחיים".

ו שנית, כי אילו לא היו בני האדם חברתיים, ולא היו צריים זה להז' הלא לא הייתה אפשרות גם לכך הנטייה, כי למי יתן האדם אם לא יהיה מי שיקבל ממנו;

* ועיין עוד במאמר "הפרט יהפלל".

ויזוזור אחד החברים וישאלני :

אם כן הוא, שאין מציאות לנוטן בלתי אם היה גם אשר קיבל ממנו, הלא יש גם רעה רבה במעשה הנוטן, כי עשה את חבירו לנוטל? וגם כי א"א שיותה העולם מתוקן כולם, שם יהיו כל בני האדם לנוטנים, מי הוא זה אשר קיבל מהם?

והנה שאלות יפות שאל, אבל המעמיק לחשוב ימצא שהענין מתברר מעצמו. וזהו: הפרש גדול יש בין "ה מ ק ב ל" ובין "ה נ ט ל", וכן בין "הנותן" ל"אשר יקחו ממנו". ויש לנו להזהר שלא נערב את המושגים.

יש אדם אשר יקח וגם יקחו ממנו, — הוא בעל כח הנטילה, אשר לקיחתו באה משורש אהבת עצמו, ויקח ולא יזען מאומה, וכי יקחו ממנו הוא מאשר אין בידו למונעו.

ויש, אשר יתן וגם יקבל, — הוא בעל כח הנטינה, אשר נתינתו נובעת ממקור הטוב שבלבו, ובعد אשר קיבל יתמלא לבו בתשלומי הכרת טובה. באור הדבר, כי שניים, בעל כח הנטינה, וכמו כן גם בעל כח הנטילה, שניהם משלימים עבור מה שיגיע אליהם ברוב הפעמים. אמנם הנוטן לא יחפוץ לקבל בלי תשומות, ולכל הפתחות ישלם בהכרת הטוב, והנותל לא יחפוץ לשלם מאומה, ורק כאשר לא ינתן לו בלי תשומות, או בעל כרחו ישלם. ומעטה, לאחר שאדם זה, אשר כח הנטינה בו, ישלם למיטב עמו בהכרת הטוב, הלא בעשותו ככה לא יתפתח בו כח הנטילה לעולם, אם גם הרבה קיבל מאחרים.

זה דבר העולם המקולקל :

ירבו בו הנוטלים אשר יקחו ויתחטו איש מרעהו. סדר חברתי כזה הוא אשר ירבה את הקנאה והתחרות ויביא לידי מלחמות ורציחות, גזירות ורעות. כאמור בפרק הראשון.

אבל העולם המתוקן :

כל אדם נותן ומטיב, ולבבו יביע הכרת טובה על אשר קיבל מרעהו. חברת בני אדם, בהיותה ככת, היא החברה המתוקנה והמאושרת, רבת השלום והאהבה, והיא אשר יחפוץ ה' בת.

ויש רמז לעניין הזה במעשה המובא במדרש רבא (פ' נח, ל"ג א').

כתב שם, שאלבנסנדר מוקדזן הילך אל מלך קציא, לאחרורי הרי חזך, ויבקש לדעת איך דנו שם את דיןיהם. ויהי היום, ויבאו שני אנשים לדין.

האחד קנה מהבר או קרקע של אשפה, ומצא בה מטמון. הוא טען, שבಡעתו היה רק לknות את הקרקע, אבל לא את המטמון, ועל המוכר לחת את המטמון. והמוכר טען שמכר את הקרקע וכל אשר בו, והמטמון של הקונה. ויפן אליהם מלך קזיא, וישאל אם יש להם בניים ובנות, וימצא שלזה יש בן, ולזה יש בת. ויהי משפט המלך, שבניהם יתחთנו ויקחו את האוצר. ראה המלך את אלכסנדר מתחמי, ושאל אותו: «מה, לא טוב דעתך? אם היה דבר כזה אצלכם, איך הייתם דנים אותו?» אמר לו אלכסנדר: «הינו הורגים אותם גם שניתם, והמלכות הייתה לוקחת ממונם של שניתם».

שאל אותו מלך קזיא: «אם השם זורת אצלכם?» אמר לו: «הן». שאל אותו שוב: «תיש אצלם בהמות?» אמר לו: «הן». אמר מלך קזיא לאלכסנדר: «לא בזכותכם יורד הגשם ולא בזכותכם השם זורת לכם, אלא בזכות הבהמות», שנאמר: «אדם ובהמה תושיע ה', אדם בזכות בהמה».

המדרש יראה לנו במעשה הנפלהה זו את המרחק הרב והעוזם שבין הנותנים והנותלים.

כשבאו שני נותנים, וכל א' לא חפץ לקבל מרעהו, ויקריבו את משפטם לפני מלך הנותנים, והוא דין להם: «התהתו»; כי ככה היא מدة הנותנים, להשתתף בנתינה וגם בקבלת, יהיו העולם שלם. ובלב מלך הנוטלים היה משפט אחר, ויאמר לדון את הנותנים הצדיקים, מהריبي עולם, משפט מות. וכל אשר להם, גם לבניהם לא יהיה, אלא יוח על מלכות.

אבל מלך הנותנים בוז יבוז לו באמרו: הלא הבהמה טובה מך, ואם אתה גם חייה תחיה, בזכות הבהמה הוא, אשר אם גם לא תדע להטיב, אבל גם לא תרע כמותך.

נמצינו למדים כללו של דבר: הנוטלים מריעים זה זה, כי הנוטל עושה גם זאת שנוטל ממנו לנוטל כי יליך וידרשו ממנו את אשר נתחייב לו בנטילתו. אבל הנותנים משלימים זה את זה, כי הנוטן יעשה גם את המקובל לנוטן בהכרתו את טובתו אשר קיבל.

פרק י"ג באהבת האל

עבדות האל בנויה על יסוד הכרת הטוב. הלא כת מפורש הוא בכל ספרי הקודש, אשר על האדם להודות לה' הטוב על כל הטובות אשר יעשה לו, וכי בשבילים עליו לקיים את כל המצוות ותחוקים והתוראות. גם ירמו על דבר היסוד הזה בראשון לעשרה הדברים, אשר גילתה האל ב"ה גilioי גמור לכל העם בעמד הר טיני, והוא: «אנכי ה' א' אשר הוציאתי מארץ מצרים מבית עבדים». הרי שהוכיר «אשר הוציאתי מארץ מצרים», וגם הוסיף «מבית עבדים» לעורר את רגשות הכרת הטוב.

הן יכול האדם לעובד את בוראו גם מיראת העונש, שיריא ויפחד שלא יושב לו כרעתו, ויקיים בוזה את המצוות ותחוקים, זו היא תחילת המדריגות בעבודת ית', אבל עבודה הלב, עבודה שיש בה מן השלימות, תהיה רק בהרגשת ההודאה.

ואמרו חז"ל: «כל הכהן בטובתו של חבריו, לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה», את המאמר זהה ביאור נפלא אחד מגודולי חכמי המוסר, הוא רבנו נחום זאב זיון זצ"ל מקולם. וכזה אמר: —

הן האדם יתngeג בכל מעשייו כפי כחות נפשו. אם כען הוא, יכuous בכל ענייןшибיאחו לוזה, ואם גאות הוא يتגהה בכל מקום שהוא. אם טוב הוא יתngeג בטובה עם הכל, וכן רעה-הלבב, ברעותו. לא יכול האדם לשאול או ללוות מרעהו איזה כח מכות הנפש אשר יחסר לו. על כן, כפוי-הטובה, לא רק כלפי בני האדם יהיה כן, אלא כמו אשר יכופר בטובתו של חבריו, בכיה יכופר בטובתו של הקב"ה, ולא יפריש, כי זה אשר כפית הטובה כח היא בנפשו, גם בבואו לפני האל ב"ה, יתngeג כפי הכח הזה. וכאשר יודה האדם לאלה-הו, וירגיש בכל לבבו ונפשו, כי חייב הוא בתשלומי כל הטובות הרבות אשר עשה לו האל, או יביע לו התודה הזאת, אם בקרben או בתפללה אשר יגשים לפניו יתרך. בעשותו ככה, והיה האדם כמו נתן, והקב"ה — כביכול — כמקבל, ויזכה האדם בוזה למדרגה הכי גדולה, הדיביקות בו יתרך, כאשר ידבק הנותן במקבל, שהיא האהבה הגמורה, כאמור.

על כן תגדל מדידגת אהבת הש"ית, אשר תכבד לknothה, וימעטו מאד אשר יקימו את המצווה הראשונה בקריאת שם, «ואהבת את ה' א' וכו'». כי עד שיגיע האדם לknin כה הנתינה, והכרת הטוב הבאה ממנו, לא ישיג את האהבה כלל.

הרי התבואר בזה שורש אהבת האל ב"ה, שהוא — כח הנתינה

הוספה לפרק י"ג

ואשר אמרו «לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה», מהו «לבסוף»? הנה יש בזה עניין עמוק מאוד, ואפרשנו פה בקצרה, והיה עמוקיק בו להבינו.

כאשר נפטר אדם בבית עולמו, ויבא אל עולם האמת, יתגלו לפני כל הדברים כאשר הם באמת, וידע את כל המון טעויות אשר טעה, וגודל חטאינו אשר תטא כל ימי חיינו. כן הוא, בלי ספק, שהרי אין יוצר הרע בעולם האמת, ואין ישארו לו שם הטויות? אמנם אמרו חז"ל: (עדובין י"ט) «רשעים אפילו על מתחו של גיהנם אינם חוזרים בתשובה». והוא תמהה, האם לא ידעו את רעת עונוניהם אפילו בעולם ההוא?

אך זה הוא ביאור העניין: הידיעה והשאיפה, דברים נפרדים המת. הלא תראה אשר ירצה ויתהוו האדם לדברים אם כי ידע שישפדו את בריאותו, ולא יוכל להנצל מן התאהה בידיעה.

והנה לא תקרא תשובה, אלא אשר יעוזב את עונוניו ומעשייו הרעים. אבל עזיבת המעשים, איננה תלوية בידיעה בלבד, אלא בשאיפת. ומה כי ישוב, וישנה את שאימת לבו, ולא חטא עוד כשהיה אז תשובתו שלמה היה.

ויגלו לנו חז"ל בונה דבר נפלא מאד:

כאשר ימות האדם, ונפשו שבת אל עולם האמת הן תבין הנפש את הדברים כאשר הם, וכל טעויותיה יתבררו לפניה. אבל שאיפותיה הרעות, אשר היו לה בחיה, כבר נקבעו בה והיו לקניין הנפש, על כן אף שיתבררו הרעות לנפש כפי אמיתין מ"מ השאיפות ישארו בה כשהיו, וזה אמרם:

«אפילו על מתחו של גיהנם» — שכבר רואים את צורת הרעה כאשר היא — «אינם תוחרים בתשובה» השאיפה לרעות הייתה להם לקניין, ולא תפרד מהם.

ככה הוא גם בעניין הכפירה בטובתה. מי ששאייפתו חומרית, והוא מן הנוטלים, אשר לא יכולו להכיר טובה (כמו שהתרבר בפרק הקודם) גם «לבסוף», כאשר יגיע אל עולם האמת, גם אז יהיה כופר בטובתו של הקב"ה. הוא יבין או יידע, את צורך הכרת הטובה, ועוד כמה גדול עונו מנסואה, אך לא יוכל להרגיש בהודאה, כי קנה לו את כח הנטילה וכשה בא עמו הכח הזה אל בית עולמו.

אמנם ההודאה היא הדבקות בו יתברך, והיא השירה הנזכרת במלכים וצדיקים, ואין יכול לזכות בעות"ב, אם תחסר לו «דבקות».

זה הוא המוסר אשר ייסרו חז"ל לכפי הטובה, ויאמרו לו כי יפסיד חז"ו את חלקו לעולם הבא.

עניני חסד ונתינה

קונטרס החסד : חלק ב.

ה ק ד מ ה :

אמרו ז"ל (ויק"ר סוף פ' ל"ז) "אם ראת זכות אבות שמטה, זוכות אמות, שנתמווטטה, לך והטפל בחסדים. הנה"ד כי ההרים ימושו (אבות), והגביעות תמושנה (אמות) . . . ואח"כ ח ס ד י מatak לא ימוש." — פי', אף דעתו מתורת אבות (בגדר אשר יצוה את בניו), מ"מ יאחזו במדות האבות שהם ירושה טبيعית. והי"י נקודה הפנימית שאיננה בטליה מישראל כמש"כ "לא מסתים . . . לכלותם". וביארו ז"ל "חסדי מatak לא ימוש" מדה במדה, דבחסד קונים חסדו ית'. וגם רמזו ז"ל בזה לדבר עמוק, כי חסדו ית' הpigadol בעולם הזה הי"י מתנת נקודה הפנימית לישראל, אף למי שאינו ראוי, כי חסד חןנו הוא.

דורנו לדאבוננו מתרחק מתורתן של אבות, הבה נאחז בחסדים, הבה גלמוד תורה החסד. כבר נתבארו הרבה מגדרי תורה החסד בקונטרס החסד ח"א, זוכנו הש"ת להוסיפה ביאורים בחלק השני זה.

פרק א' : הנתינה הקדמה לאמונה

כבר נתבאר במאמר "שורש המוסר", כי כל מחשבה באה מכח התענינות, ומה שלא ירצה לב אדם לחשוב בו, לא יעלה על דעתו כלל, ועל כן "השוויד יעוז עני חכמים", שלא יוכל לראות האמת במה שמתנגד לזכויותיו של מי שנתן לו מתנה, כל שכן במה שמתנגד לרצונותיו שלו בעצמו. והעלינו שם, שבאמת התקווה היחידה להכיר האמת בעניים شيئا"ר מתנגד להם שיטלק את הנגיעות מלבו, ויתאמץ לבקש רק את האמת*).

— הערכות

קונטרס החסד. — עי' מש"כ למללה, צד 32

* השות גם "אמונה לצדוק", לקמן.

והנה כל הנגיעות באוט משורש הנטילה, שתיא מקור כל התאות. אם כן, העצה לבא להכרת אמתת האמונה היא להסיר מלבו הנטילה, ולהזק במקומה את כח הנטייה; כי רק אז תפתח בלבו ההטעינות לאמת, שהיא התנאי להכרת האמת.

כי אין כח האמונה כח פשוט באדם, שא"כ היה חל על כל מה ששומע, ורק פתי יאמין לכל דבר. גם לא ראוי לקרא-אמונה מה שאדם מודה בו בשפטיו בחיצוניותו שכלו, ובמעשייו מתגללה שלו בלב עמו. אלא האדם מאמין רק מה שלו רואה אמתתו, ועל כן לפי טהרת הלב תהיה מדרגת האמונה; ועל כן רק הנו אמנים (শশোল্ট বু কাহ আমত) מאמין.

וכיוון שריבוי כח הנטייה מסלק את הנגיעות, על כן כל אדם מרבה להתחסד עם זולתו, תגבר ותתעמק הכרתו את בוראו.

הנה אוז"ל "גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה"; כי באמת תמורה, איך הוניה אברהם אע"ה את גילוי השכינה כדי להתעסק בהכנסת אורחים לעربים פחותים, עובדי ע"ז? אבל העניין, כי הכנסת אורחים אף' לפחותים ביותר, היא היא קבלת שכינה גדולה ועומקה יותר אף' מנבואה שהיא הדיקות הביי עליונה שבמתרנות שמיים. והטעם, כי הנבואה היא מתגה ולא קנית, ועל כן אין לה קביעות באדם כמו מדרגה מעשית. — הרי קין התנבע ואמר לו ה' "למה חרה לך וכו' הלא אם תיטיב שתאת וכו'"', ואף על פי כן היה לו יכולות להרוג את הבל. — אבל במעשה החסד, המסליקת את הנגיעות, נפקחות עיני לבו להכיר את האמת, וכוננה האמונה קניין عمוק וקבוע; ולפי השיעור ממנה אשר נקנית בו, יש לו לקבלת פני השכינה תמידית ומאותת בתוך לבו ומהותו, שמעטה היא מדרגה אשר קנה לו, הויה שלו, ולא מתנה מבוחרן.

ולמה נראה לו המלאכים בני אדם פחותים דזוקא? מפני שכפי פחיתותה המקובל יגדל ערך מעשה החסד. (ואין זה דומה למה שהתפלל ירמיה על רודפיו שאפילו יבקשו ליתן צדקה יכשילים הש"ית בבני אדם שאינם מהוגנים*) ; כי שבחיו הנוגנים רשעים מזוקים ונוטלים, וגם הצדקה שליהם לא הייתה בא מכח חסיד פנימי ועיקר זכות הצדקה שלהם היה מצד זכות המקבלים, במא שנעשה הנוגנים "כלים" להמקבלים (עיי'amar "הפרט והכלל") וכשהמקבלים עצמן אינם מהוגנים, הרי שאין להם, לנוגנים, זכות כלל).

לעתיד לבא שואلين את האדם "המלכת קונס שחרית וערבית והמלכת

את חברך בנהת רוח?**) למה נסמכו שתי השאלות? מפני שרק על ידי שהוא ממליך את חברו, שזותי עצה הנתינה, יוכל להכיר את בוראו באמת ולהמליכו על עצמו.

* * *

ביירנו בחלק א' (פרק י"א), שהכרת הטוב היא תולדת כח הנתינה. וכן כתבנו שם (פרק ד') שהאהבה באה מתוך מעשה הנתינה, ולא להיפך.

כן גם היהש שבין האמונה להכרת הטוב לבורא ית'. האמונה מבוססת על מdat הכרת הטוב וכח הנתינה, ולא להיפך, שתהיה האמונה סיבה להכרת הטוב, כי אף שעיל פי השכל היה ראוי להיות כן באמת, אבל לא יבא האדם להכיר את בוראו בלבד עד כדי הכרת הטוב, אלא אם כן כבר טהר לבו במדה רבה ממחלת הנגינות הבאות מכח הנטילת-

ואפי' כשמראים לאדם נסים גלוים, לא Tabא האמונה מראית הנסים מצד עצמו, אלא מן הכרת הטוב על הנסים. כן הוא מפורש בתורה (דברים א/ ל"א-ל"ב): «כאשר ישא איש את בנו וכור»; ובדבר הזה — פי' בהכרת אשר ישא — «איןכם מאמינים בה אליהם»; כי אם אין הכרת הטוב, גם הנסים לא יביאו אמונה.

פרק ב': הנתינה הקדמה לעבודת ה' באמת.

מי שדבק בכח הנטילה, הרי כל מעשיו ומהשבותיו עומדות תחת תשליטה של אהבת עצמו. כל מה שיעשה עבור אחרים, יש לו כבר חשבון מתחלהائد יבא לו ריווח מזה. גם כל מעשה המצוות אשר יעשה, ותורת אשר ילמד, הכל כדי שיכבדו בני אדם, וכדומה. ואפשר שעוד גרווע מזוה היה, שיישתמש בידיעותיו ובמצוותו המכובד כדי ל凱נטר ולצער אחרים, ולדכא אותם תחת רגלו גאוונו. כלל הדבר — השווא לעצמו לא יעבוד אלא את עצמו. — עבודה ה' להתבטל לרצונו ית', להATABת את ה' וכור — כלל אלה כמו זר נחשבו לו; אם גם לא יודה על זה בפניו אחרים, ואפלו בפני עצמו הרי בפנים לבבו גם עצם האמונה חסר לו, כאשר ביירנו לעיל, וא"כ איזו שיקות לו ולעבודת ה'?

וזהו שאמר היל הוקן לאיזנו גר «דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואיידך פירושה הוא, זיל גמור» (שבת ל"א ע"א). הלומד עניין עמוק בלי פירוש, بكل הוא טועה, אבל מי שילמד הפירוש מבלי לעיין בפנים הספר, א' אם אפשר שיבין העניין כלל.

**) מאמר חז"ל, מובא בראשית חמאה, שער היראה, פ"ב

כד ערכן של תורתו ומצוותו של בעל כח הגטילה כי השקווע במדת הגטילה, הרי בפניהם לבבו הוא — כופר, ומעשי המצאות של כופר בודאי אינם נכנסים בגדר מצות כלל. כל מעשיו הרי הם בגדר "למוד האפרוש בלי הפנים", שכולו טעות, ולא למד כלום.

* * *

מה מادر עליינו להתחזק בדרכי הגתינה שבלעדם תחסר לנו לא מצוה פרטית, אלא ח"ו כל התורה ועובדת ה' כולה.

פרק ג': אין התעווררות בלי חסד.

כתב רשיי (שבת קב"ז ריש ע"ב) כי עין תפלה בכלל גמ"ח שנאמר "גומל נפשו איש חסד". וכואורת הדברים תמותים, איך שיעיך חסד לנבי עצמו? אמן עניין עמוק יש בוזה. המתבונן בנפשו ימצא, שלא כל המחשבות באוט בסגנון אחד; מה שבא מן רצונותינו, אנו מרגישים בלשון "אני": "אני רוצה"; "דבר זה אהוב לי". וכל דבר רוחני בגדר תביעת היוצר הטוב, נשמע לנו בעיני "אתה": "עליך לעשות זאת, או לימנע מעשיות זאת". כבר ביארנו במאמר "חטא של אהיה", שזה עניין מה שמצאננו בסה"ק שעיל ידי חטא אהיה ונכנס יצאה"ר בפניהם הלב, ונעשה יצאה"ט כמו דבר מבחוץ, תחת אשר מקודם היה יצאה"ר מבחוץ (שה רמז בעניין הנחש).

זה הביאור, לפי קוطن מצבונו, بما שכתו המקובלים כי "נפש, רוח, נשמה" הם כנגדו "אני, אתה, הוא", היי' כי "נפש" הוא ה"אני", עם כל שאיפותיו הגשמיות, והתעווררות הרגש הרוחני היא כבר מבחינת "רוח", והיא מתבטאת בנו בגדר "אתה"; והנשמה העליונה, השפעת קדושה מלמעלה, אשר תכליתה הוא רק הרוחניות, איננה מוזהה עם עצמותנו, והיא מושגת לנו רק בהחיי "הוא", שכאשר אנו הושבים בדבר תביעותיה, כאילו היא אינה נוכחות, והיצרא"הטוב מגיש טענותיה במקומה.

ונמצא שם האדם שקווע בדרך הגטילה, ואיןו חש אלא לעצמו, ועל זכויות אחרים יעבור בשאט-נפש, גם רוחו ונשמו כזרים נחשו לו, כי בעיניו גראה כאילו אין דורות ממי וו ולא לצרכו, וכבר הוא מORGEL לאמץ את לבו נגד כל טענות הבאות בלשון כזה. וזהו שכותב רבנו יונה (שער תשובה סי' י'): "כפי הייתה על הנפש הירקה אב זר י".

איש החסד אינו מרבה ליהנות מ"ן העולם. "כל העולם ניזון בשבייל חנינה בניי" — בזכות צדקהו, מסירת נפשו ותפלתו על הכלל מתוך אהבה להם (עיי' "חפרט והכלל") — וחנינה בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש. ומה שהוא מקבל, מרגיש שבא לו בחסד חנם מחסידו של עולם, וכל חייו מלאים הכרת הטוב לבוראו — שהוא כבר בעצמה נתינה (עיי' ח"א פ' י"ג) ; עד שיש מדריגת, אשר המגיע לה, כל תשוקתו למאכל וכדומה הוא ר' ק' כדי שיוכל לברך.

וכן גם בעזה"ב. התגנות העצומות ה', בשבייל איש החסד, "נטילה לצורך נתינה". כי התגנה מולידה הכרת-הטוב ודבקות והתבטלות לעומת עוזם חסדו ית' (כמובואר בארוכה במאמר "הוויה והשגה"), שהן משורש הנתינה. ובזה גם קבלת החסד היא נתינה, כמובואר בחלק א'.

הרי שכת הנתינה הוא שנותן תיקון ותכלית לבריאות כולה. כי בזה כבר בטל כל פירוד של בקשת עצמו של הנברא, וחסד של מעלה בא אל תכליתו. וזה עוד כונה בכתבוב "עולם חסד יבנה", שהסדר הנבראים נותנים "מקום-חולות" לחסד של מעלה

* * *

לא על יחידי סגולה הדברים אמורים, אלא על כלל הנבראים. אלו — כל אחד ואחד — הייבים לפתח כה הנתינה שנבנו, כדי שתהייה תכליית לבריאות עבורנו, ובזה יהיה לנו חלק בקיום תכליית כל הבריאות כולה והשלמת רצון בוראנו ב"ה.

איש החסד אינו מרבה ליהנות מ"ע העולם. "כל העולם ניזון בשבייל חנינה בניי" — בזכות צדקהו, מסירת נפשו ותפלתו על הכלל מתוך אהבה להם (עמי "חפרט והכלל") — וחנינה בניי די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש". ומה שהוא מקבל, מרגיש שבא לו בחסד הנם מחסידיו של עולם, וכל חייו מלאים הכרת הטוב לבוראו — שהוא כבר בעצמה נתינה (עמ' ח"א פ' י"ג) ; עד שיש מדריגת אשר המגיע לה, כל תשוקתו למאכל וכדומה הוא ר' ק' כדי שיכל לברך.

וכן גם בעותה ב. ההנאות העצומות הנה, בשבייל איש החסד, "נטילה לצורך נתינה". כי ההנאה מולידה הכרת-הטוב ודבקות והتبולות לעומת עוצם הסדו ית' (כמובואר בארוכה במאמר "הוויה והשגה"), שענן משורש הנתינה. ובזה גם קבלת החסד היא נתינה, כמובואר בחלק א'.

הרי שכח הנתינה הוא שנוטן תיקון ותכלית לבריאות כולה. כי בזה כבר בטל כל פירוד של בקשת עצמו של הנברא, והסד של מעלה בא אל תכליתו. וזה עוד כונה בכתבוב "עולם חסד יבנה", שהסד הנבראים נותנים "מקום-חולות" לחסד של מעלה.

* * *

לא על יחידי סגולה הדברים אמורים, אלא על כלל הנבראים. אנו — כל אחד ואחד — הייבים לפתח כח הנתינה שבנייה, כדי שתהייה תכלית לבריאות עבורנו, ובזה יהיה לנו חלק בקיום תכלית כל הבריאות כולה והשלמת רצון בוראנו ב"ה.

